

KOLOZSVÁRI PAPP LÁSZLÓ

Pol Pot

Attól, hogy az író magyar, még előfordulhat vele, hogy szabad legyen! És hogy újabban milyen mértékben nem fordulhat elő vele, az – tudva, nem tudva – létéből következik. Mivel az író, a magyart, sikerült anyagi értelemben a sárga földdel egyenlővé tenni – s hogy szó ne érje a ház elejét (de hát ki hallathatja azt a szót?, s meddig hatolhat el?), létesültek és létesülnek helyette anyagi értelemben kivételezett írók; ne fogalmazzak inkább úgy, hogy a látszat-képviselési demokráciákban az éhenhalókat a hízásra amúgy is hajlamosak avagy, durr bele!, az elhízottak képviselik táplálkozásban? Mint arról a *digitális balbatatlanok*kal kapcsolatban még szölandunk később.

Na de a szabadság! Az írónak szabadságában áll eldönteni, teszem föl, hogy mikor ér véget egy korszak. Számomra Pol Pot halálával ért véget az évszázad. Tudom, naná, majd nem!, hogy fel fog ő még támadni, ilyen mócsingos lerágandó csontot csak úgy kicsavarni a zsíros ajkú világújságírás markából, hogysisne! Alkalmasint Pol Pot, a hullalila értelmiségi dotriner is örök téma lesz, amiképpen az, hogy hol nyugszik Petőfi Sándor, hiszen az ember már-már arra számított rozsdamarta kazánkirályok és vadvirágos lelkülletű eszmécek barguzini hullamosása láttára, hogy nem is egy Petőfi-koponyával térnek haza, hanem kettővel, egy 48 előttivel s egy forradalom utánival; de miért is ne, magával az élő Petőfivel, aki – Ázsiában igenis van rá példa, ki nem olvasott 147 éves kirgiz, kazah férfiakról s százestendős unokáikról?!, hol, hol?!, a magyar sajtóban!, hol?! – ott szívja csutoráját, bűnélkülé livilágát a korai lenini lombkunyhó előtt, a Bajkál partján. Ha beárnyékolja valami kedélyét, az csak annyi, hogy Magyar Bálint levette a nevét az Irodalmi Múzeumról – nekem tök mindegy, drága miniszter úr!, de nagyon sok íróársamnak és polgártársamnak nem az; s ha a miniszter és egyéb szalasztott politikus nem tud mértéket tartani, akkor az kimerítheti a doktrinerség fogalmát, sőt az értelmiségi doktrinerség fogalmát, márpedig önről, drága miniszter úr (1998. április 25-én ön még az, s ma, vannak ily bizonyosságok az írói létezésben!, épp április 25-e van, s megeshet, hogy akkor is miniszter lesz még, amikor ezek a sorok megjelennek!, nem biztos, megszűnhet a lap anyagi okból, jól tetszettek kezelni a demokráciát és az egyenlő esélyeket, s tudjuk – épp öntől, a rádióban mondta, naná, hogy a *168 Óra* aztán lehozta, hogy a demokrácia kegyetlen, s tetszik remélni, hogy az is marad – érdekes, én elég jól ismerem a francia és az angol demokráciát, az nem az! –, önről tehát, édes miniszter úr, hallom innen is, onnan is, hogy értelmiségi, s ezt magam is igazolva látom, ha visszarévedek régi olvasmányomra, *Az értelmiség útja az osztályhatalomhoz* című elmebajnokságra, melynek kézírata a tűzön is átkelt, mint Tamino és Pamina *A varázsfuvolában*, igaz, hogy csak egy cserépkályha tűzén, de szegény ember cserépkályhával főz, s a mai napig keresné a titkosrendőrség azt a kéziratot, ha nem érkezik bejelentés, hogy ah!, a kályhában van!, mire a hálás titkosrendőrség, mely napjainkban a derék Kuncze belügyminiszter lágyan fodrozódó irányításával veti magát a bűn nyomába (engem például már kétszer büntetett meg gyorshajtásért!), hálatelt szemmel megkaparintotta a becses dokumentumot, miből is jómagam is megtudtam, milyen is az értelmiségi útja az osztályhatalomhoz, s hogy mivel van kikövezve! A fenébe!, mindig elkalandozom, pedig az értelmiségi doktrinerségről akartam írni.

Számomra ez a század Pol Pot halálával ért véget – akár igaz, akár kacska!, mert hogy fel fog ő még támadni dzsungelkunyhójában, s nem csupán elveiben, abban nem kételkedem, túl jó biznisz, akkora dohány nem szállhat el a hullahamvasztás füstjével! Azért épp Pol Pot, mert őt tartom a század legbűzősebb, legförtelmesebb diktátorának, az elv (úgy is mint az elvtárs szó első szótagja) legteljesebb sűrítményének, az értelmiségi doktrinerség párlatának, rózsao-laj-csöppjének, a Nap egy

köbcentiméterének, mely tonnákat nyomna, ha le lehetne hozni a Földre, a középpontból véve a mintát. Amiképpen azzal az 1903-as brüsszeli eseménnyel vette kezdetét a század, amikor is egy gyapjúraktárban két részre szavazta magát egy párt, csupa jelentéktelen figura, akkora hatalommal sem, mint van a galacsinhajtó bogárnak a galacsinon. Akik a szavazásból többségben kerültek ki, attól fogva, orosz eredetű szóval, *bolsevik*nek nevezték magukat, a kisebbik rész pedig *mensevik*nek. Igazán jó, egyszerű elnevezések. Nem?

1903 és 1998 között terülünk hát el, bezárva az emberiség történelmének legrettentőbb századába... Hogy vitatható a Pol Pot-i elsőség? Hogy koponya- és lábszárcsonthegeket mások is emeltek e században?! Hogyne! Időben egy kicsit széthúzva még nagyobbakat is! Ámbátor a hatmillió lakosból négymilliót semmisíteni meg, végül is békésen – már úgy értem, nem háborúban, golyóval, tűzzel, vassal, a világ nagyjainak szeme láttára, csupán *eszménk erejével* (ahogyan azt Aczél György mondaná) –, az nem akármilyen! Végül is, lelkiütemileg – némi írói szabadságot véve hozzá –, egy olyan egyre frusztrálódóbb dzsungelcsoportocskáról van szó, mely issza a dzsungelharc és -pocsolya keserű levét, s csak az vigasztalja, hogy ha győz, akkor megbünteti a gonoszt, s neki is jó lesz, az eszme jegyében s ereje által. Aztán hogy közben mivé degradálódott számára az emberélet, s degenerálódott benne úgyszintén az emberélet, arról vall a négymillió hullá Kambodzsában. Továbbfejlesztve: a harmincmillió hullá Sztálin birodalmában, a maoisták hulladombocskái, és így tovább! Adjuk mégiscsak Pol Potnak az elsőbbséget, hiszen Sztálin diktatúrájának volt nagysága és sodrása, a fehér-tengeri csatorna, például, az év nagyobb részében befagyott tengereket kötött össze a lépten-nyomon befagyó csatornával, vizét hegyeken kellett átemelni – száz-?, kétszáz-?, hány százezer halott? –, vagy Ukrajna körülzárása egészen addig, amíg bizton nem volt remélhető, hogy a katlanban rekedtek éhen haltak! Mi ehhez képest az őserdőbe kollektív-gazdálkodni bezavart háziasszonyok, gyermekek, orvosok és kishivatalnokok serege...?! Elmondhatjuk, hogy az ötletelenség maga. A fáradt, dekadens, minden részletében kimunkált, már-már unott tömeggyilkosság. Eszközigenytelen, s önmagában bármilyen borzalmas is, inkább undorító. Nem mondhatja az ember: tyúha!, Sztálin elvtárs, ez már döfi!, a haláltáborokból nyugati civilizációt szagolt, valahogy hazavergődő hadifoglyokat, zsupsz!, egy nekifutással, a hazatérés lendületét mintegy továbbblendítve, továbbbitani a Gulagra! Azt a fűzfán füttyölőjét! Nekem ez akkor sem jutott volna eszembe, ha száz évig élek!

Hitler egy világháborút rogyaszt ránk! Még hogy kisszerű, bűdös, nyamvadt tömegelsorvasztás a dzsungelmocsárban! Csak a Szovjetunió veszít vagy húszmillió emberéletet – harcosban, hadifogolyban, civilben! És a harcba bezavart, sőt bele is lelkesített német tökfilkók tizenkét milliója? Az összesen tán, ha jól emlékszem valamelyik statisztikára, mintegy negyven-negyvenöt millió halott, Adolf rovásán (szó köztünk maradjon, és azoknak a rovásán is, akik mohón bosszút állnak az első világháborút elvesztő Németországon és szövetségesein, mert a *vae victis!*, a bosszú érzésénél nincs kéjesebb – és primitívebb! – érzés; szép sírvirágot növelve föl két évtizeddel későbbre!).

És mégiscsak hagyjátok meg nekem Pol Potot! Soha jobb-szebb példa az akarától megfosztott, mindig védekezésképtelen lakosság boldogítására, akarata ellenére, valamiféle doktrína jegyében! Hol van hozzá képest a mi pojácás küllemű Rákosi Mátyásunk, a maga daljátékkal, operettel átitatott diktatúrájával? Vagy a Kádár János fiatalkori koponyája! Melyben, mint utólag megtudtuk, ott száradt halállá egypár ezer ember lemészárlása, hogy a többi aztán hömpölyögve lehessen boldogítani *eszménk erejével* – ahogyan Aczél György mondaná –, s amikor már az istennek magának sem akart boldog lenni a szélesítéstől és mélyítéstől, rákölteni vagy húszmilliárd dollárt, utána elpatkolni, más értelmiségi doktrinereknek engedve át a terepet, akik a csőd kivédése végett kiárusítják az országot, s amit nem, azt megtartják maguknak.

Végül is ez történt, s ez ért véget, akárki nyerte is meg a májusi választásokat. Mert ha Horn Gyula és pártja a befutó (pártjának valamely része, a jó ég tudja, melyik, van vagy öt-hat), a korszaknak, az önfeladt szabadrablás virányának akkor is vége. Akár Orbán úr alakít kormányt! Neki azonban van választása. Nem abban az értelemben, ahogyan szeretett államelnökünk alternatívázott volt – mármint hogy nincs másik! –, hiszen ő már csak eléggé nyilvánvalóan jutalomutazik –, s úgy sem, ahogyan azt a választási szlogen sugallja. A kérdés az, hogy elveszti-e az arcát a Fidesz – Magyar Polgári Párt, vagy nem veszi el. Mert szövetkeznie kell, úgy látszik, mindenképpen. Ha ezt az *értelmiségi doktrinerekkel*

teszi meg, azt sose heveri ki többé. Nem lesz ez egyből nyilvánvaló, sőt kettőből sem! Lassú, döglesztő kór ez, kisszerű – ha nem menne az ember bőrére a játék, azt írnám: komikus (személy szerint, mint író, ha magyar, most is jókat röhögök rajta magamban) polpotitisz, hordozója nem csupán az a maroknyi értelmiségi politikai kalandor, akik hatalmi hevületükben és klientúra-kiszolgálásukban egyérintöztek itt velünk négy évig, hanem egy eszme maga. Működési logikáját és illogikáját plasztikusabban nem is lehetne leírni, mint tette volt Camus *A pestis*ben – ugyan kinek tűnt föl igazán a messze Algériában az a néhány bitang patkány, hogy a rossznyavalya ott rontsa ki?! Hogy az író, ha magyar, rezignált? Egy ilyen történelemmel a hátában, egy ilyen évszázaddal, melynek felét végig- és túlélte (szerencsés is volt, nem csupán okos!), még szép! De gondolja meg Orbán úr és elvbarátai: ők *az utolsó tiszta erő Magyarországon*. Fel kell vállalni a kormányzáshoz elég gyalázatot, amúgy is! Befelé! Megértjük. De ezt a Pol Pottal véget érő évszázadot tovább éltetni egy pártszövetségért...! S a régi nótáért, új megszövegezésben: vállallak titeket, hogy boldoggá tegyem népemet. Effélét hitt vagy nem hitt Kádár János is, annyi bizonyos, hogy így tett. És egy nagy hömpöly-tömeget, az el-elbélult magyarságot még boldoggá is tette ideig-óráig: se ország, se haza, se magyarság, se család; de butikshop!, a rézangyalát!... Előre a virtuális Magyarorszáért: találkozik az utcán Klón és Gén!

A magyar Pol Pot ott fekszik tehát a lombkunyhóban, mint kiszolgált Lenin, újabb ötlete már nemigen van, legfeljebb annyi – réginek fog tetszeni, leplezetlenségében azonban új! –, hogy Kuncze és pártja mindenképpen betársulna a hatalomba, ha hívják. Se elv, se fenntartás, se farrázás – deszkalapos az már, végül is megértjük, szeretettel, a laposfenekűeknek is meg kell legyen a maguk hegye, mint megvan a Kalapácsfejűeknek az *Oz, a varázslóban* –, se kényes nézetek! Ott segítenének a fiúk, ahol tudnának! Miként volt néhány kultúrdobásuk, hogy magunk vizére evezzek! Volt kezdetben a bosszú! A legízesebb tényeket, sajnos, nem sorolhatom – annyira még nem vagyok szabad író –, de kórházigazgató-leváltástól művészetiintézményvezető-elzavarásokig eléggé közismert az a tereprendezés, melyen aztán meg lehetett kezdeni a népnek – Burundiban sincs egyetem, mégis megvannak – az ő megkérdése nélküli boldogítását. Hogy bekerültek közben a Nagy Rosztovi Húsórlóbe? Istenem...! Engem ugyan mulattat a pápacikiző Sztálin-dalárnak, a Lukács-mű gigászi fordítójának jelzéseiben föl-földerengő gög (Gög és Magóg fia vagyok én!), hogy hát a pápával kiegyezni, újabb gyalááázat!, egyszersmind a hatalomgyakorláshoz, ugyana' tájról fölkinált baráti bal, mégsem vagyok nyugodt, amint felidézem annak a hullához illő kényelmetlenségben megmerevedett testnek az emlékét abban a lombkunyhóban. Ezek az ázsiaiak olyan egyformák európai szemmel nézve! Magam is tréfamester szerettem volna lenni – sajnos, minden humorérzésem rámege ezekre a Kortárs-cikkekre –, s remekebb élcet elképzelnem sem tudnék, mint hogy Pol Pot ott áll, s röhög a kamera mögött, amivel hulla-hasonmását felvették; de alakíthatta ő maga is a hullát! Nem kunszt! Hogy aztán talpra szökkenjen, mondván: előre a népboldogítás kipróbált útján...

Itt van például a digitális halhatatlanok ügye. Első lapos pillantásra még meg is örvendtem, bár a lépés mélységét és szélességét az a Török András ex-államtitkár, főkurátor magyarázta el, akinek a hanghordozásától a kéjestől a testben távolabb eső csiklandás jár át. Mert hát így kell azt csinálni, kivédhetetlenül, nem úgy, hogy odalökünk valami kis zsozsót, amit aztán elherdálunk (lásd Boross Péter negyvenmilliója). S minden írónak juttatott fillér fontos! Hogy ki a lőtüdő Kossuth-díjas?! Vannak írók is köztük! Aztán meg, ki elégítse ki az ő klientúrájukat, a szoclibét, ha nem ők, s addig, amíg van miből. Volt már a másik fél is hatalmon, az se tett mást. S nem is fog! Úgyhogy elmegy az négyéves váltásokban, örvendeztem, s nem értettem, hogy szájam ösztönösen miért nem ér a fülemig. Aztán kezdett odáig érni, s még mindig nem gyanakodtam. Nevettében magát hanyatt vágó teknősbéka nem akarván lenni, csak befelé mosolyogtam – purgál! – azon, hogy *halhatatlanok!* Jó, a Francia Akadémiától lopták! És komolyan gondolják! Mégis: van korunkban valami ellenállhatatlanul kedves és megejtő, ahogyan egymást legnagyobbnak, halhatatlannak (másokat élhetetlennek – a két szóval Vörösmarty játszadozik, a Tudós szerepében) titulálják; s hogy van a század legnagyobb könyve és leggigászibb szójátékszerzője, na és hogy megfestethetik a portréjukat egy általuk kiválasztott festővel (Leonardót ajánlom, már klónozzák!). A legszebb azonban az, hogy ha születik mondjuk egy magyar Dosztojevskij, arról sose fog hallani a Sulinet cucliját szopó ifjúság. Hogy bevásztják? Na majd éppen! Roppant szórakoztató! Én nem jártam, fiúk, a frankfurti könyvvásáron, de láttam már belülről az

Egyetemi Könyvtárat (a kolozsvárit); irtó röhejes ez a halhatatlanná való kinevezgetés. Kicsit sértő is mindenki másra nézve (engem kivéve, engem szórakoztat). Hiszen a nagy irodalmi mű, még ha van is, nem olyan, mint a kerék feltalálása, hogy feltaláltván, évezredekre el van vetve a gondja, egészen a légpárnáig, mondjuk. A meglévő nagy mű mellé akármelyik pillanatban felmagasodhat egy másik nagy mű... De hagyjuk!

A kerékről a gurítás jut eszébe az embernek, s arról az, hogy mi is igazán gyalázatos ebben az egész digitális (ez is homéri!, úgy is mint kacaj) halhatatlanságban. Jelesül, hogy úgy gurul be a javarészt az éhhalál mezsgyéjén – vagy ami úgyszintén egyfajta halál: a pálya feladásában – lelki-tengődő írók közé, mint a viszály almája... Persze ha feltételezzük, noha bizonyítva nem látjuk, hogy az írók megegyelése a cél, kiválasztani azt a mondjuk öt legíróbbat, akkor működik a konstrukció, hiszen az írók alkalmasint egymás torkát fogják átharapni. Szelídebb kivitelben: az a mocskolódás, ami szittyázók és gyűlölni is jobban tudók, illetve térdrezők és gyűlölni úgyszintén megpróbálók – biztos nem fog nekik sikerülni, gyengék ezek! – közt kezdetét veszi a digitalitás nyomán, a kb. negyvenötvenezer nettóért (az is pénz?, kérdi Princz Gábor, s nem enged a huszonnégyből, a milliárdból), az Trójai Háború. Ahol is a kedvenc lándzsaszúrás az ágyéknál hatol a testbe, s furakszik fel a hasba, lőfegyver még nincs (nekünk ugyan lehetne, de nem telik rá); viszont az ember el tudja képzelni, milyen az a halál, s mennyi idő után áll be, ha az embernek nyílvessző üti át a torkát, és így tovább.

Nem lehetett volna inkább a rá nem szorulók helyett a rászorulókat megsegíteni, annál is inkább, mert az még távolabb van, hogy – miként például Franciaországban – némi kis vagyon, anyai örökség, apai sikkasztmány, vidéki ház, birtokocska támogassa az ihletet? Mint tette volt Berzsenyivel, de ő nem jellemző. S kezdte tenni az írókkal a húszas–harmincas években.

Avagy csak Török András hangszíne és -hordozása teszi borússá az elmét?

Ebben a posztpolpotban, amiben élünk. Komédia, komédia, de a röhögés is tud fájni.

Vissza hát ahhoz a lehetőséghez, hogy Orbán úr alakíthat kormányt, megfelelő pártközi tárgyalások után... Van rá lehetőség, s nem olyan égszakadás-földindulás, ha nem ő alakít kormányt. Az ember ezzel úgy van – elmebaj? –, hogy attól óvna megszállottan a gyermeket, amit ő megkapott vagy nem kapott meg gyerekkorában (teszem azt, nyalásban: mert minő nyalások adatnak meg egy embernek az életben, kezdve a fagyalattal, ami el-elmaradt, mondjuk, egészen a ...-ig, ami második természetünké vált; volt kénytelen válni; vált kénytelen volni és ógy tivább!). Nekem a polpotizmusból, s nicsak, nicsak!, a posztpolpotizmusból jutott ki mértéken felül. S még ha olyan szórakoztató volna, mint Tamás Gáspár Miklós megvallott doktrinársága, sajnos, a Magyar Narancsban, azért sajnos, mert egy idő óta émelygek ettől a laptól is, mégis muszáj olvasnom, ha ír bele kedvenc szerzőm. (Nem lehetne felülvizsgálni a döntést, fiúk, lányok, s odaadni a Beszélőt TGM-nek, biztos csinálna valamit abból a dögunalomból és nyers tehetségtelenségből?) TGM posztpolpotisága merő derű és vidámság! Április 30-i tréfa. Különösen az az 51 pont, amire igennel kéne válaszolnia az igaz lelkű szabadelvű választónak! Hogyha akár csak tetszőleges tíz pont is megvalósulna a becses elvekből, azonmód megszűnnénk mint ország! Mi volnánk a legvidámabb Kambodzsa a posztpolpoti dzsungelben. De jellemezzük globálisan, a globi a divat! Olyan ez az 51 pont, drága TGM, mintha legénységet és útítársakat toboroznál a Nap nevű égitest úrhajós meglátogatására, hogy fényükkel árnyékba borítsák a nevezett égitestet. Merész! Eget kér! Van, aki azzal intézné el, s nyilván el is intézi, hogy az egész úgy hülyeség, ahogy van. Én sokkal komolyabban veszem a dolgot, szeretett TGM. Ha valaki egy efféle 51 pontnak nem elvben (úgy lehet!, úgy döfi!), nem szűköblű karabélytréfában való megellését kívánja a magyar tehéntől, az csak azért nem veszélyes, mert mint a marxi közhely tartja, ami egyszer tragédia volt a történelemben, az másodjára már csak komédia. Amúgy én nem értek egyet Marxszal, de hagyjuk. Hiszen emlékezhetünk, a nagy előd, Trockij, némi hatalommal a hátában, keltett némi feltűnést a világtörténelemben, s hogy az a Buharin, akire te a figurát vetted (már ami a jelmezt illeti) a rendszerrázó Kádár-végben (elnézést, ha tévednék, de mindenképpen orosz forradalmi demokrata voltál, ugye?), hogy tehát Buharinak nem volt módja előpolpottá lennie, az csak a megvalósult és kiteljesült *Sztálin-noyautage*-nak köszönhető. Hogy mindjárt a -bejnyével kezdjük felindulásunkban! (Az olvasónak idemásolom TGM meghatározását a *noyautage*-ról: a noyau – „mag” – szóból, valamely nagy szervezet megszállása a radikális kisebbség részéről; a mai legklasszikusabb példa, ahogy a Force ouvri•re szakszervezetet átszötte, majd hatalmába kerítette Franciaországban a trockista – lambertista –

Partie des Travailleurs.) Világos? Nahát! Igaz is, TGM! A Dunába való belelövés, az már tényleg számárság.

Na most, tisztelt Orbán úr, tessék elképzelni, mi lenne abból az erőből, az utolsó tisztából, az önökéből, a FMPP-ből, rohamosan!, ha kormányzási szövetségre lépne a magakellettő posztpolpottal! És az idézett Tamás Gáspár Miklós még a legkedvesebb az egészben, mint Nap-utazó! Mert az igazi posztpolpot, miként a valódi Pol Pot, jámboran középszerű, lenézett f...kalap (vö. a *bizonyos Joszif Visszarionovics kalandjai a világtörténelemben* kibekezdéssel). Továbbá: szorgalmas, bosszúálló, képzelete nincs, mert ha volna, belefáradna ötleteinek a valóságba való átültetésébe, a valóság emberekben kifejezett részének megkérdése nélkül... Nem, ő elhiszi minden saját szavát. Elveinek megélésében és megéltetésében pedig nem ismer akadályt. Nem afféle játékos jelmezbálozó, mint a rokonszenves TGM, hanem puha (elmerül benne az ököl) és szívós (nem marad le soha), mint tomboló bűnözési hullám közepette „velejárásról” érkező belügyminiszter és nagy hirtelen Stadler-ítéleteket kierőszakoló kormányzat. Mert hogy ki nyomta át személy szerint, ki tudja azt? Beszélük, hogy a rosztovi... A stílus az ember! (Annyi bizonyos, hogy örök tanulságul más értelemben szolgál: hogy valaki ekkora népi rokonszenven mellett lopjon ki a nép zsebéből kétmilliárdot!, lám csak, mivé züllesztette a lakosságot a kádárizmus és a posztpolpot négy éve... A magyar adó-moráltalanság tankönyvekbe kívánkozik! De ha a szűnyog akkora, mint az elefánt, akkor az már nem szűnyog.) Ezért sem biztos, hogy végzetes, örök és szégyenteljes a csapás, s hogy egyáltalán csapás, nem pedig szerencse, ha ön, tisztelt Orbán úr, nem most, hanem négy év múlva alakít kormányt. Nem szeretném, ha így lenne, de ez már egészen más kérdés. Vannak dolgok, melyekre csak a természetes elmúlás ad megnyugtató választ. Hogy közben bevasbetonozódik egy és más? Engem is csak ez tölt el szürke szorongással, az alliteráció kedvéért.

De ma még csak május elseje van, a munkásság nemzetközi napja! Úton volna ahhoz, hogy a majd' évszázados elkanyarítás után újfent azzá legyen...? Volt-e valami keményebben bevasbetonozva? S még csak nem is közutalat, hanem közközöny övezi.

De legyen szó politikáról is végre! A Kortárs, egy vas nem sok, annyi támogatást sem kapott a Soros Alapítványtól. Helyes, gondoltam magamban nem kis kajánsággal, hiszen ha a dolog nem mutatja meg magát, akkor az ember nem tud hiteles fogalmat alkotni a dolgról. A bélgilisztának is teljes hosszúságában ki kell bújni, akkor látható igaz valójában. Minek találgatni, nem igaz? Mindazonáltal képzelhetni kitörő lelkesedésemet, szívből fakadó örömet, derűs bizakodásomat, gyermeki rajongáshoz mérhető önfeledtségemet – ami azért képes észbe kapni, ha kell! –, látván a Népsziviben *A beletörődő sajtó – az újságok hallgatnak* című Vásárhelyi Miklós-interjút (április 25.). Mint az orgánum írja: „A Soros Alapítvány elnöke lapunknak adott interjújában levonta a következtetést: a sajtóorgánumok így nem lehetnek autonómok.” Nosza, gondoltam boldog türelmetlenségtől pirosló füllel, ezt már csak-csak elolvassuk, hadd tudjuk meg, mibe ne törődjön bele, miről ne hallgasson a Kortárs, hogy részesüljön a tekintélyes magánalapítvány áldásaiból. A nagy formátumú Vásárhelyi Miklós nem is teketóriázik, s persze és eléggé nem helyeselhető módon országos-világos ügyeket hozván föl, azon búsong, hogy az újságírók megalkuvók, nem írják meg, amit a folyamatokról, dolgokról gondolnak, pártsemlegesen!, pártok fölött lebegve, sőt párt ellenében, említ is a londoni The Timest és az amerikai Washington Postot, hogy bezzeg!, mi pedig, s a többi néma fityma! (Igéből képzett főnév.) Kiváló, pallérozott, sokat szenvedett elme! A kádárizmusban is hogy félre volt téve! Mint most a Kortárs. Én személy szerint örvendek, kevés olyan megtiszteltetés ért írói pályámon, mint ez a megkülönböztető bánásmód. Így, utólag ébredtem rá, hogy a lelkem mélyén sértve éreztem volna magam, ha nem így történik... És hát, persze, magam is igyekezni fogok. Például, mint azt Vásárhelyi Miklóstól tanulom: „engem rettenetesen zavarnak azok a manőverek, manipulációk, amelyekkel a múlt feltárását akadályozzák”. Milyen éleslátó! Valóban, be kéne már mutatni minden filmet, ami 1956-ról szól! És az is szívemig hatol, amikor így beszél: „... a kollégák jelentős része, akik már évtizedek alatt megszokták, hogy alkalmazkodni kell, idomulni próbálnak, ahelyett, hogy megpróbálnák szétfeszíteni ezeket a korlátokat.” Mit mondjak? Vitam et sanguinem!, aranyos Mária Teréziánk, szét fogom feszíteni kegyedet! Vagy amikor: „A tulajdonosok, ha rákényszerülnek, sok mindent megtesznek annak érdekében, hogy lapjukat megvegyék.” Úgy van! Milyen igaz! A

tulajdonosok már csak ilyenek, tisztelt és elismert Vásárhelyi Miklós! Sok mindent megtesznek. Fogalmazhatok tán úgy, hogy frányák?

Hej, pedig magas okosságok és hű tanulások helyett a költői múlt idézgetésével kéne múltatni időnket... De nem megy! Hogy is mehetne, amikor az államelnöki hivatal azt üzeni, hogy mielőtt mindnyájunknak el kell menni, tisztelt és nagybecsű alapítványi úr, igazán abbahagyhatná a Kortárs az olyan cikkek közlését, amilyeneket én írok, ami hagyján, de hogy amilyeneket például Heller Ágnes ír! Kultúrbotrány! S jóllehet nem olyan jelentős ügy, mint a Sasad privatizációja, mégiscsak: ráüzenni egy lapra! Illik-e ez?, ahogyan Bánk énekli az operaváltozatban Gertrudisnak, tisztelt Vásárhelyi Miklós. Bizony, „... nem elfogadhatóak a tulajdonosi viszonyok a médiában, rendkívül nehéz helyzetben kell dolgozniuk az újságíróknak”. Még arra is vigyázniuk kell, nehogy megrövidüljön valamicske zsozsóval az a médium (az író jobban már csak akkor rövidülhet meg, ha kés alá fekszik), az egyenlő esélyek posztpolpoti világában.

Ehelyett – régi emlék!, hogy Adyt idézzem –, ülök a Balt-Orient expresszen, Kolozsvárra tartva, a régi jó világban, mint azt sok kurta eszű román fellow vagy phellow (vagy hogy is írják? phallesz? na mi van?, mi van?, tán nem tetszik?, mint kérdezte az egyetemistákat a miniszterelnök egy választási vitán; phallosz = szömörccsöggomba!), tehát mint azt a sok román szömörccsöggomba visszasírja, s egy francia regényt szótárazok, *Apám ígézetében* címmel jelent volt meg. Hát amint ott szótárazgatok, előttem sok papír, lecsap rám az épp az Ellenpontok szerkesztői után nyomozó román éberség! Ha valaki olvas, sőt ír a vonaton, a határállomás sorvasztó ácsorgásában, az biztos csak szamizdatszerkesztő lehet. Nyilvánvaló!... Jól kiforgatták a holmimat, s másnap, a szüleimnél, reggel hétkor keres a rendőrség – mint erről az akkor még létező kolozsvári magyar konzulátuson be is számoltam, hogy fáradnék tán be velük. Befáradtam! Okoztam volna csalódást nekik? Ott aztán volt egy nagy szoba, abban egy nagy kopár asztal, rajta egy telefon, tárcsával felém fordítva, olyan megnyugtató volt, mint csontig bemetszett ujjbegy, s szemben az őrnagy! Jól elbeszélgettünk! Az őrnagy egészen belefáradt, eladdig, hogy a végén így fakadt ki: de akkor miért olvasott a vonaton?! Egy francia könyvet fordítottam magyarra, mondtam már vagy huszadszor. S akkor azt mondta, menjek el, s benyitott a másik szobába, én pedig a vállá fölött láttam, hogy intésére leveszi a magnóról a tekercset a technikus... Hogy miért jutott most eszembe az üres szoba, a kopár asztal, rajta az egyetlen tárgy, a tárcsájával felém ásító telefon, *én nem tudom*, hogy Kristóf Attila sorozatának címét idézzem, szeretve tisztelt és nagyra becsült Vásárhelyi Miklós... Ha már ebbe belesültem, hadd idézem tovább Adyt: „Én meg az apám fia voltam, / Ki unta a faragott képet / S dalolt, hogyha keresztre nézett.” Akárki tetszelgett is rajta. Megfejtésül a vers címét kell beküldeni, sok ezer pontot és a Soros Alapítvány Kortárral mérhető részét nyerheti el! Az 1 Tocsik (nyolcszázmillió) mellett mától életbe lép az 1 Kortárs. A magyar nép mértékegysége! Az ön része! Ha felhív minket, mondjuk! Ha bejön, mutatjuk is!

Az utolsó tiszta erő Magyarországon, tisztelt Orbán úr. Annyi szörnyűségben, nyomorúságban kell kompromisszumot kötni, s ezt mindenki meg fogja érteni lassacskán. Kormányfő még csak-csak lehet az ember, ha kiegészik a posztpolpottal, államférfi azonban nem.

Hogyan, drága szerkesztő úr...? Valami vidámat a végére? Derűt a két ború között?... Legyen! Hölggy azzal állít be az orvoshoz, hogy ő bizony nem érez semmi örömet szerelem közben. Asszonyom! Vetközzön le, ott az ágy!... Dolgozik a férfiú legjobb képességei szerint. Nos, mit érzett? Talán inkább fájdalmat, pironkodik a hölggy! Szerencsére itt van a kolléga...! Jön a kolléga, kezeli ő is a hölggyet minden erejével! Érzett valamit?, kérdi utána. Talán inkább undort, ha a fájdalmat nem számítom... Akkor, asszonyom, üljön ki a várószobába, mindjárt jön a doktor úr! Mi csak a parkettázók vagyunk.

Az ajtó nyílik, jön valaki. Vajon az orvos az? Vagy csak a szobafestő?

Budapest, 1998. április 25–26., május 1., 3–4.